

Geophilus carpophagus

Klippjordkrypare

Mångfotingar

NE NA LC DD NT **VU** EN CR RE

Sårbar (VU)
B2ab(ii,iv)

Klass: Chilopoda (enkelfotingar), **Ordning:** Geophilomorpha (jordkrypare), **Familj:** Geophilidae (storkrypare), **Släkte:** *Geophilus*, **Art:** *Geophilus carpophagus* - klippjordkrypare Leach, 1815 **Synonymer:** *fruktjordkrypare*, *Geophilus sodalis* Meinert, 1871, *fruktätande jordkrypare*

Kännetecken

Klippjordkryparen är Sveriges största jordkrypare. Den kan bli upp till ca 60 mm lång. Antalet benpar är 51–57, ytterst sällan upp till 59. Färgen är brungul, ofta med gråaktig ton. Kroppen är relativt kraftig, ca 30 gånger så lång som bred. Andra käkparets utskott har en tydlig klo. Käkfotsegmentets rygglåt avsmalnar framåt och är i bakkanten betydligt bredare än huvudet. Giftklorna är släta med små basknölar. Bukplåtarna i kroppens främre halva (ungefär segment 4–16) har en s k *carpophag* struktur, vars fördjupning är väl avgränsad men smal. Den upptar som mest ungefär halva bukplåtens bredd till skillnad från hos skogsjordkrypare *Geophilus proximus* och kvickjordkrypare *Geophilus insculptus*, där den som mest upptar nästan hela bukplåtens bredd. Sista benparets höfter är något förstorade och försedda med 4–8 porer i två oregelbundna rader på undersidan intill bukplåtens kant. Det finns ingen isolerad por och inga porer på ovensidan till skillnad från hos Linnés jordkrypare *Geophilus electricus*. Övriga segment på sista benparet är hos hanen starkt förtjockade, hos honan inte tjockare än de på föregående ben. Metatarsen har en tydlig klo. Arten har nyligen delats upp i två arter, *Geophilus carpophagus* och *G. easoni* (Arthur et al. 2001). Hittills genomgången material tyder på att endast klippjordkrypare *G. carpophagus* finns i Norden. *Geophilus easoni* skiljs från *G. carpophagus* på mindre storlek (längd upp till 40 mm), färre ben (47–51) samt fler (6–12) porer på sista benparets höfter.

Utbredning och status

Klippjordkryparen har en mycket spridd förekomst i södra Sverige. Utomhusfynd finns från Skåne (3 lokaler), Småland (6 lokaler), Öland (1 lokal), Gotland (12 lokaler + 1 återfynd), Östergötland (4 lokaler), Västergötland (5 lokaler), Bohuslän (1 lokal), Närke (1 lokal) och Södermanland (1 lokal + 1 återfynd) – sammanlagt 34 lokaler och 2 återfynd. Av dessa är 30 undersökta före 1950 och endast 4 fynd föreligger efter 1950. Inomhus är arten funnen i Skåne, Halland och Bohuslän (summa 9 lokaler + 2 återfynd). Fyra av dessa är efter 1950 och inget före 1930. Därtill föreligger 7 spridda fynd från Skåne, Småland, Gotland, Västergötland och Bohuslän utan biotopuppgift – alla utom ett från 1800-talet. För övrigt är den funnen på flera ställen i Danmark, två i Norge (varav ett 1800-talsfynd) och ett i Finland. Utbredningen i övrigt är oklar på grund av förväxlingen med *G. easoni*, men den omfattar sannolikt huvudsakligen centrala och västra Europa, Medelhavsområdet och Nordafrika.

Ekologi

Klippjordkryparen är huvudsakligen funnen i ursprungliga biotoper, såsom skogar, klippbranter, steniga ställen och stränder, men det är även den enda svenska jordkryparen som anträffas inomhus. Den är tagen under bark på tall, gran, asp och bok, under moss- och lavtäcken på hållar samt under stenar på mera öppen mark.

Hot

Arten klassificeras som VU enligt kriteriet B2ab eftersom förekomstarean är liten och minskar samtidigt som utbredningen är kraftigt fragmenterad. Antalet fynd efter 1950 är markant lägre än tidigare. Detta kan betyda att arten har minskat under senare tid.

Åtgärder

Framför allt bör artens status klarläggas för att se om den förmodade minskningen är reell. I första hand bör de lokaler som undersöktes för över 50 år sedan återbesökas för att se om arten går att återfinna.

Litteratur

- Andersson, G. 2005. Klippjordkrypare, sid. 157. *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Mångfotingar. Myriapoda*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Andersson, G., Djursvoll, P. & Scheller, U. 2008. Katalog över Nordens mångfotingar. *Entomologisk Tidskrift* 129: 173-190.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hammer, P. 1931. Tusindben. Danmarks fauna 35. G.E.C. Gads forlag, København. 175 s.
- Lohmander, H. 1938. Berättelse för år 1937. – *Göteborgs Musei Årstryck* 1938: 18-24.
- Lohmander, H. 1945. Berättelse för år 1944. – *Göteborgs Musei Årstryck* 1945: 11-20.
- Lohmander, H. 1946. Berättelse för år 1945. – *Göteborgs Musei Årstryck* 1946: 14-18.
- Lohmander, H. 1947. Berättelse för år 1946. – *Göteborgs Musei Årstryck* 1947: 11-17.
- Lohmander, H. 1955. Faunistiskt fältarbete 1954 (Utmed Götalands nordgräns, östra hälften). – *Göteborgs Musei Årstryck* 1955: 30-97.

Författare

Göran Andersson 2007. Rev. Göran Andersson 2014. © 2010 ArtDatabanken.